

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Institutionen för kost- och idrottsvetenskap

Köttkonsumtionens miljöpåverkan

Maja Wiberger

Kandidatuppsats 15 hp

Restaurangmanagerprogrammet 180 hp

Handledare: Kerstin Bergström

Examinator: Monica Petersson

Datum: November, 2010

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Institutionen för kost- och idrottsvetenskap
Box 320, SE 405 30 Göteborg

Titel: Köttkonsumtionens miljöpåverkan
Författare: Maja Wiberger
Typ av arbete: Kandidatuppsats 15 hp
Handledare: Kerstin Bergström
Examinator: Monica Petersson
Program: Restaurangmanagerprogrammet 180 hp
Antal sidor: 32
Datum: November, 2010

Sammanfattning

Det största miljöproblemet i världen idag är de omskrivna klimatförändringarna. Boskapssektorn bidrar till mer utsläpp av växthusgaser än transportssektorn. En ko släpper ut ungefär 100 kilo metan per år som är en tjugo gånger starkare växthusgas än koldioxid. Detta innebär ungefär lika mycket som en bil som går tusen mil på ett år släpper ut. I Sverige äter vi i genomsnitt 80 kilo kött per person och år. Vi bör endast äta en fjärdedel så mycket kött som idag. Det måste spridas mer information kring sambandet mellan kost och miljö. Kunskapen om en långsiktigt hållbar konsumtion är mycket låg hos många konsumenter. För att vi ska kunna närma oss det hållbara samhället måste även "vanliga människor" göra uppoffringar. Syftet med denna undersökning är att få en bild av några personers uppfattning om köttkonsumtionens miljöpåverkan och vilka åtgärder som bör vidtas för att minska denna konsumtion. Jag har genomfört nio kvalitativa intervjuer för att ta reda på vilka uppfattningar som finns om köttindustrins miljöpåverkan. Mitt resultat visar att det krävs starka incitament för att få människor att bete sig miljövänligt. Det kan behövas en kombination av flera olika åtgärder eftersom olika människor påverkas av olika saker. För en del kan det räcka med en ökad kunskap. Andra påverkas av priser medan vissa inte kommer att ändra sitt beteende om det inte blir olagligt att överkonsumera kött. Slutsatsen i min undersökning är att respondenterna inte har tillräcklig och i vissa fall i princip obefintliga kunskaper om i vilken utsträckning köttindustrin verkligen påverkar miljön.

Nyckelord: Köttindustrin, köttkonsumtion, miljö, växthusgaser, uppoffringar

Innehållsförteckning

Förord	4
Inledning	5
Bakgrund	5
Miljöhotet	5
Förväntade konsekvenser	6
Sveriges miljömål	6
Köttindustrins miljöpåverkan	6
Mattillgången i världen	7
Markyta i anspråk	7
Växthusgasutsläpp från köttindustrin	7
Växthusgasutsläpp från olika livsmedel	7
Ekologiskt inte nödvändigtvis bättre för miljön	8
Köttkonsumtionen i Sverige och världen	8
Mat för en hållbar utveckling	9
Miljövänligt beteende	10
Förändrad konsumtion	11
Syfte	12
Frågeställningar	12
Metod	12
Resultat	15
Indelning	15
Grupp A	15
Grupp B	19
Grupp C	20
Grupp D	23
Sammanfattning av resultat	25
Diskussion	25
Metoddiskussion	25
Resultatdiskussion	26
Mat som anses vara miljövänlig	26
Kunskaper om köttindustrins miljöpåverkan	27
Faktorer som kan bidra till en minskad köttkonsumtion	27
Slutsats	30
Referenser	31
Bilaga	
Intervjuguide	

Förord

Jag vill tacka min handledare Kerstin Bergström för goda råd, uppmuntran och tips. Stort tack även till de som medverkat i mina intervjuer. Slutligen vill jag tacka min vän Anders för all hjälp och stöd. Du är underbar!

Maja

Inledning

De senaste åren har klimatdebatten dragit fram över världen och framtidens tänkbara scenarier har knappast undgått någon. Den största orsaken till klimatförändringarna anges ofta vara förbränning av fossila bränslen. Flygtrafiken och andra transporter anses vara de största bovarna.

Den 12 mars 2008 sändes ett program av Uppdrag Granskning på Sveriges television. Detta avsnitt behandlar köttets miljöpåverkan och politikernas bristande inblick i denna. I programmet hävdas att människor idag inte har insett vilken stor inverkan det vi lägger på tallriken har när det gäller utsläpp av växthusgaser. I programmet framkommer att köttindustrin står för en större del av utsläppen av växthusgaser än transportsektorn. Detta program inspirerade mig att skriva denna uppsats.

Tidningarna tipsar dagligen folk om vad de själva kan göra för att leva mer miljövänligt. Några av dessa råd är till exempel att använda lågenergilampor, inte låta elektronisk utrustning stå i standby-läge, köra mindre bil eller äta mindre kött. Det framgår dock oftast inte hur stor skillnad de olika sakerna gör för miljön. Det kan vara lätt hänt att de som vill värna om miljön väljer de lättaste punkterna som att koka te i vattenkokare istället för på spisen men struntar i de saker som är svårare att uppofta som bilkörning och köttkonsumtion. Köttindustrin står för cirka 18 procent av utsläppen av växthusgaser. Dessutom krävs det tio gånger mer energi att framställa kött än till exempel sojabönor som är ett fullvärdigt alternativ. Att framställa ett kilo kött kräver även 15 000 liter vatten. Om människor visste hur stor miljöpåverkan köttet verkligen har skulle de kanske vara mer villiga att minska sin konsumtion.

Jag vill med denna studie undersöka människors kunskaper om köttets miljöpåverkan och deras tankar om hur konsumtionen kan minska. En drastiskt minskad köttkonsumtion är nödvändig men vad krävs för att uppnå den?

Bakgrund

Miljöhotet

Det största miljöproblemet i världen idag är de omskrivna klimatförändringarna. Miljön och ekosystemen påverkas negativt av den stigande temperaturen. Några få graders ökning av medeltemperaturen kan få förödande effekter. Att vi människor är en starkt bidragande orsak till dessa förändringar är de flesta forskare idag eniga om. I Sverige har temperaturen ökat med ungefär en grad de senaste hundra åren. Den globala ökningen är något lägre. EU:s målsättning är att medeltemperaturen inte får öka mer än högst två grader jämfört med medeltemperaturen innan industrialismen (Naturskyddsföreningen, 2008).

Sedan mitten av 1800-talet har koldioxidhalten ökat med cirka 35 procent. Utsläppen av koldioxid och andra växthusgaser har ökat kraftigt med cirka 70 procent de senaste 35 åren. I framtiden bedöms utsläppen öka ännu snabbare. Åtgärder måste vidtas för att undvika detta problem. Beräkningar från IPCC (FN: s klimatpanel, Intergovernmental Panel on Climate Change) visar att

utsläppen av växthusgaser kan komma att öka med 25-90 procent år 2030 jämfört med nivån år 2000 (Naturvårdsverket, 2008).

Förväntade konsekvenser

Även om utsläppen av växthusgaser minskar kommer temperaturen att fortsätta öka en tid eftersom växthusgaserna stannar kvar i atmosfären under många år. Klimatsystemet är mycket komplicerat. Förändringar i en del av världen kan leda till oförutsedda konsekvenser på annat håll. Forskningen kring detta är ofullständig och klimatförändringarnas följd effekter är svåra att förutsäga (Naturskyddsföreningen, 2008). Mänskligheten står inför en enorm utmaning de kommande 50 åren. Jordbruket påverkar miljön och miljöproblemen påverkar i sin tur jordbruket. På grund av den förväntade befolkningsökningen måste livsmedelsproduktionen öka. Fram till 2050 måste maten räcka till ytterligare 60-80 miljoner människor per år. IPCC har konstaterat att buffertkapaciteten i många ekosystem troligen kommer att förbrukas under detta århundrade till följd av klimatförändringarna och andra miljöproblem såsom föroreningar och överutnyttjande av resurser. Detta kan leda till en minskad produktivitet inom jord- och skogsbruket vilket kan ge omfattande konsekvenser för mat tillgången i världen. De som kommer att drabbas hårdast är människor som lever i områden som redan är utsatta (Naturskyddsföreningen, 2008).

Sveriges miljömål

Sveriges riksdag beslutade 1999 att Sverige ska sträva mot en bättre miljö kvalitet. Riksdagen har på uppdrag av regeringen beslutat om 16 områden inom vilka en rad olika delmål ska uppfyllas inom vissa tidsramar. I en utvärdering av miljö kvalitetsmålen utförd av miljömålsrådet som består av sju statliga myndighetschefer bedöms nio av de sexton målen vara svåra eller omöjliga att uppnå. Det gäller bland annat målet om begränsad klimatpåverkan. De globala utsläppen av växthusgaser bedöms öka snabbare de kommande 20-30 åren (Naturvårdsverket, 2008).

Köttindustrins miljö påverkan

År 2006 publicerades rapporten "Livestock's long shadow – environmental issues and options" av FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation, FAO. Enligt denna bidrar boskapssektorn till mer utsläpp av växthusgaser än transportssektorn. Boskapen är dessutom en starkt bidragande orsak till förstörelsen av världens mark- och vattentillgångar. Henning Steinfeld som är chef för FAO:s informations- och policyavdelning för boskapskötsel är huvudansvarig för rapporten. Enligt honom är boskapssektorn en av huvudorsakerna till klimatförändringarna och han poängterar att det krävs omedelbara åtgärder för att lösa detta problem (FAO, 2008).

Sveriges television sände den 12 mars 2008 ett avsnitt av Uppdrag granskning bland annat baserat på denna rapport. I programmet intervjuas Henning Steinfeld. Han säger att "boskapssektorns totala effekt på klimatet är ohyggligt stor, större än väntat". I arbetet med rapporten analyserades effekten längs hela näringskedjan. Varje steg i produktion, bearbetning och marknadsdistribution synades. De olika växthusgaserna från köttindustrin är koldioxid från förändrad markanvändning, metan som kommer från själva djuren och kväveoxider från djurgödsel. Sammantaget utgör boskapssektorn 18 procent av de utsläpp människan står för. Den globala boskapssektorn står för 40 procent av världens totala jordbruksproduktion. För att undvika större skador än de som finns

idag måste miljöeffekten per producerat boskapsdjur halveras. (FAO 2008, SVT 2008).

Mattillgången i världen

Över 800 miljoner människor i världen idag är allvarligt undernärda och mellan 20 och 60 miljoner människor svälter årligen ihjäl. Många fattiga länder exporterar grödor som kunde ha använts till människoföda till i-länderna där de istället används till djurföda. För att framställa kött krävs minst tio gånger mer mark än vad som behövs för att odla vegetabilier med likvärdigt energi- och näringsinnehåll.

Vattenåtgången för att framställa kött är enorm. I USA beräknas hälften av landets vattenkonsumtion gå åt till uppfödningen av nötkreatur. Att stora landområden tas i beslag för djuruppfödning innebär att mängder av vilda växter och djurarter utrotas på grund av brist på livsutrymme. Framställningen av ett kilo kött kräver en åtgång av hela 15000 liter vatten (Hälsöfrämjandet 2002, SVT 2008).

Markyta i anspråk

30 procent av jordens totala landyta används till boskapssektorn. Främst används denna yta till betesmark men också för att producera boskapsfoder. Att producera ett kilo kött kräver sextio gånger mer mark än att odla ett kilo potatis (FAO 2008, SVT 2008).

Skövlandet av tropisk regnskog är en av de viktigaste orsakerna till klimatförändringarna. Regnskogen i Amazonas förstörs bland annat för att ge plats åt storskalig köttproduktion. Men även vårt kött i Europa bidrar till problemet. Våra djur äter kraftfoder tillverkat av bland annat sojabönor från Latinamerika. Där har 70 procent av tidigare skogsmark omvandlats till betesmark. Importen av sojabönor från Brasilien till EU-länderna har femfaldigats på femton år. Sojan expanderar på regnskogens bekostnad och FN-rapporten pekar ut boskapssektorn som en huvudorsak till avskogningen (SVT, 2008).

Växthusgasutsläpp från köttindustrin

Boskapssektorn står för en stor del av de människorelaterade utsläppen av växthusgaser. Utsläppen från boskapssektorns markanvändning står för nio procent av koldioxiden som vi människor släpper ut. Boskapen i sig producerar en mycket större andel av giftiga växthusgaser och står för 65 procent av den människorelaterade produktionen av dikväveoxid. Denna gas har en 296 gånger högre global värmepotential än koldioxid och kommer främst från boskaps gödsel (FAO, 2008). Bara gödselhanteringen från Sveriges jordbruk står idag för dubbelt så mycket växthusgasutsläpp som hela inrikesflyget. Boskapssektorn står för 37 procent av de människorelaterade utsläppen av metangas. Metangas produceras till stor del av matspjälkningssystemet hos idisslare och är 23 gånger mer värmeframkallande än koldioxid. En ko släpper ut ungefär 100kg metan per år som är en tjugo gånger starkare växthusgas än koldioxid. Detta innebär ungefär lika mycket som en bil som går tusen mil på ett år släpper ut (FAO, 2008, SVT, 2008).

Växthusgasutsläpp från olika livsmedel

Carlsson-Kanayama, Wähländer, Gleerup & Shanahan (2007) redovisar utsläpp av växthusgaser

uttryckta i koldioxidekvivalenter för ett antal olika livsmedel. Råa, inhemska morötter ger ett totalt utsläpp på 0,42 kilo/kilo ätfärdig produkt. Samma siffra för kokta sojaböner importerade med båt ligger på 0,92. Inhemska ost visar en siffra på 11 kilo utsläpp per kilo. Siffrorna för olika köttslag skiljer sig en del. Kokt, inhemska kyckling bidrar till 4,3 kilo utsläpp per kilo. Stekt, inhemska fläskkött ger 11 kilo utsläpp per kilo medan nötkött ger hela 30 kilo utsläpp per ätfärdigt kilo.

Ekologiskt inte nödvändigtvis bättre för miljön

När det gäller klimatpåverkan så är ekologiskt kött inte självklart bättre. Jan Bertilsson som är forskningsledare på SLU (Sveriges lantbruksuniversitet) menar att med de siffror vi har idag är det ingen större skillnad, det kan till och med vara så att KRAV- märkt kött är lite sämre i detta hänseende då djuren inte pressas så hårt och växer lite långsammare. Kravmärkt, svenskt eller närproducerat spelar ingen avgörande roll för köttets klimatpåverkan (SVT, 2008).

Ekologisk köttproduktion minskar dock spridningen av kemiska bekämpningsmedel och djurmediciner i naturen. Ekologisk köttproduktion ger en lägre andel av övergödande utsläpp per hektar åker men högre per kilo kött på grund av lägre avkastning. För att producera ett kilo ekologiskt kött krävs mer mark än för konventionellt kött. Detta kan dock vara en fördel eftersom betande djur håller landskapet öppet. Även den biologiska mångfalden gynnas av ekologisk köttproduktion. Det ekologiska köttet transporteras ofta längre sträckor eftersom produktionen är så pass liten. Om andelen ekologiskt producerat kött var större skulle transportererna kunna kortas. Förutsättningen för detta är att den storskaliga slakterinäringen bromsas. Om priserna på ekologiskt kött minskade skulle efterfrågan öka. Många konsumenter frestas idag att köpa billigt konventionellt importerat kött (Konsumentverket, 2003).

Köttkonsumtionen i Sverige och världen

Välståndet i världen ökar med en ökande konsumtion av kött- och mjölkprodukter till följd. Åren 1999/2001 uppgick den globala köttproduktionen till 229 miljoner ton per år. Denna siffra beräknas mer än fördubblas till 2050 då köttproduktionen kan uppgå till hela 465 miljoner ton. Mjölkproduktionen beräknas under samma period stiga från 580 till 1043 miljoner ton (FAO, 2008). Köttkonsumtionen är ojämnt fördelad i världen. I fattiga länder som Moçambique eller Indien ligger konsumtionen på 4-5 kilo per person och år. Kinas ekonomiska uppsving har betytt att köttkonsumtionen där ökat till 60 kilo. Mest äter vi i den rikaste delen av världen. USA ligger högst med 124 kilo per person och år, i Europa äter vi i genomsnitt 85 kilo per person och år (SVT, 2008).

I Sverige äter vi i genomsnitt 80 kilo kött per person och år. Av denna mängd är 24 kilo nötkött inklusive kalvkött, 36 kilo är griskött och 14 kilo är kött från fjäderfän. I Sverige äter vi tillsammans med Danmark och Frankrike mest nötkött per person i Europa (SCB, 2008).

Efter de uppmärksammade sjukdomsfallen av BSE i olika länder under 90-talet kunde en minskad köttkonsumtion ha väntats. Istället ökade konsumtionen eftersom det svenska köttet inte ifrågasattes utan snarare fick ett förstärkt förtroende. Den svenska produktionen har dock inte kunnat möta konsumenternas ökade efterfrågan. 2007 importerades 30 % av grisköttet, 48 % av nötköttet och 64 % av lammköttet för svenskarnas köttkonsumtion (Li, 2008). Vår omfattande import av foder och kött innebär att vi exporterar en betydande del av vår miljöpåverkan från

kemiska bekämpningsmedel och övergödande, försurande och klimatpåverkande utsläpp samt påverkan på mark (Konsumentverket, 2008). I en studie utförd av Naturvårdsverket framkommer det att om vi ska äta kött från det antal djur som behövs för att hålla det svenska landskapet öppet så blir det 20 kilo per person och år eller 380 gram i veckan (Naturvårdsverket, 2008).

Mat för en hållbar utveckling

Forskning har visat att sopsortering och förpackningar inte har stor betydelse jämfört med val av mat, resor och bostäder (Carlsson-Kanayama, FOI 2006). I genomsnitt står varje människa i världen årligen för utsläpp av fyra ton koldioxid. Den genomsnittlige svensken står för utsläpp av cirka sex ton per år. För en hållbar utveckling bör denna siffra inte överstiga två ton per person. Svenska Miljöinstitutet IVL har utvecklat en så kallad klimatkalkylator där vem som helst genom ett enkelt frågeformulär kan beräkna sina egen ungefärliga utsläpp av växthusgaser (IVL, 2008). Detta är de inte ensamma om, det finns en rad liknande tester att finna på bland annat olika miljöorganisationers hemsidor, exempelvis hos Världsnaturfonden och Svenska Naturskyddsföreningen (www.wwf.se, www.snf.se)

Naturvårdsverket har i flera studier undersökt hur livsmedelskonsumtionen påverkar miljön. I studien "Att äta för en bättre miljö" (1997) konstaterar man att hushållen ger upphov till hälften av de miljöskadliga utsläppen i Sverige. Maten står för nästan hälften av ett hushålls energianvändning. Naturvårdsverket drar i rapporten slutsatsen att andelen animalisk föda måste ha minskat kraftigt till år 2021. Vi kan endast äta en fjärdedel så mycket kött som idag. Ostkonsumtionen bör halveras och konsumtionen av mjölk bör minskas med 25 procent. Konsumtionen av baljväxter bör tiofaldigas. Även importerade sojabönor som transporterats långväga är ett miljövänligare alternativ än kött (Holm, 2000).

I en folder från hälsofrämjandet påpekas att vi skulle må bättre om vi åt mindre kött. Många vällevnadssjukdomar kan delvis sättas i samband med vad vi äter. De flesta matförgiftningar är orsakade av bakterietillväxt i animaliska produkter. Kött innehåller ofta för mycket protein och fett men för lite fibrer. Vegetabilier har en bättre balans av protein och fett och innehåller dessutom mycket fibrer, vitaminer och andra nödvändiga ämnen för en fullvärdig kost (Hälsofrämjandet, 2002). En undersökning av en professor i näringslära vid Cornelluniversitetet i USA visade att 80-90 procent av sjukdomar som cancer, diabetes, slaganfall och hjärtsjukdom kan förebyggas eller uppskjutas genom en vegetarisk diet (Holm, 2000).

Att äta kött med måtta är bra ur hälsosynpunkt eftersom kött innehåller viktiga mineraler som järn, zink och selen. Biologiskt sett är vi människor anpassade för en kost med magert kött. Dagens höga konsumtion ger för mycket fett och kan göra att man istället äter för lite av andra näringsrika livsmedel (Konsumentverket, 2003). Att äta hälsosamt innebär ofta en mer miljövänlig diet med mindre kött och skräpmat. Att cykla till affären är både mer miljövänligt och hälsosamt än att ta bilen. Man mår bättre av att leva miljövänligt och får dessutom mer pengar över (Carlsson-Kanayama, FOI, 2004).

Ät S.M.A.R.T är ett utbildningsmaterial som Centrum för Tillämpad Näringslära, CTN, tagit fram, med stöd från Konsumentverket och Livsmedelsverket. Förkortningen S.M.A.R.T står för;

Större andel vegetabilier

Mindre utrymme för "tomma kalorier"

Andelen ekologiskt ökas

Rätt köttval, rätt grönsaksval

Transportsnålt

Materialet beskriver hur vi kan äta för en hållbar utveckling. Förslaget innebär en förändring av dagens matvanor, förändringarna är dock realistiska och uppfyller svenska näringsrekommendationer. Deras budskap är att man bör äta mer vegetabilier såsom bönor, ärtor och linser. Dessa baljväxter innehåller till stor del de proteiner och mineraler som finns i kött. Det kött man äter bör vara en blandning av svenskt beteskött som hjälper till att bevara Sveriges öppna landskap och fläsk och kyckling. Ät S.M.A.R.T föreslår även att man handlar mer säsongsanpassat och närodlat för att undvika långa transporter.

Konsumentverket framhåller att välja ekologisk mat inte behöver innebära att maten blir dyrare. Det handlar om att välja rätt sorts mat. Att äta enligt S.M.A.R.T. kan istället sänka livsmedelskostnaderna med 15 procent. En mindre mängd kött och salladsgrönsaker byts mot mer baljväxter, spannmålsprodukter och grövre frilandsodlade grönsaker. Nästan hälften av matbudgeten går idag åt till tomma kalorier, det vill säga mat som innehåller mycket kalorier men som inte ger mycket vitaminer och mineraler. Om man minskar sin konsumtion av den här typen av livsmedel blir det pengar över till ekologiska produkter (Konsumentverket, 2005).

Enligt Edman (Bilen, biffen, bostaden, 2005) är närodlat dock inte alltid bäst ur miljösynpunkt. Själva produktionens miljöbelastning måste också vägas in och jämföras med transporternas miljöbelastning. Eftersom svenska djur i hög grad uppföds på kraftfoder kan svenskt kött i vissa fall belasta miljön i högre grad än importerat kött från djur som betat fritt. Mindre intensiva driftformer av kött djur ger en lägre energiförbrukning per kilo producerat kött än konventionellt producerat kött. Vilka faktorer man än tar i beaktande leder nötköttsproduktion alltid till stora utsläpp av växthusgaser. Edman betonar dock vikten av betesdjur. Utan dessa skulle många av våra öppna, artrika och vackra landskap beskogas eller växa igen.

Kött från djur som uppfötts på gräs innehåller högre halter av de nyttiga omega 3-fettsyrorna än kött från djur som fötts upp på spannmål. Omega 3-fett minskar risken för en rad olika sjukdomar som hjärt- och kärlsjukdomar, fetma, Alzheimers sjukdom och troligen även vissa typer av cancer. Om vi producerade en högre andel kött från betesdjur skulle det innebära en bättre folkhälsa och därmed skulle även sjuk- och hälsovårdens ekonomi förbättras (Edman, 2005).

Miljövänligt beteende

Holm (2000) refererar till Pia Lindeskog vid Centrum för tillämpad näringslära. Hon anser att det måste spridas mer information kring sambandet mellan kost och miljö. Det vi äter påverkar i högsta grad miljön. Den förändring som ger störst miljöeffekter är att tillgodose vårt proteinbehov genom vegetabilier istället för animalier. Detta är förmodligen den förändring som stöter på mest motstånd bland konsumenterna. Enligt Carlsson-Kanayama på FOI (2004) förbrukar vi idag fyra gånger för mycket av jordens resurser. Hon menar att vi hellre talar om att värna om miljön än att verkligen leva miljövänligt. Enkätstudier visar att svenskarna tycker att miljöproblemen är allvarliga liksom andra EU-invanare. Med tanke på belastningen på ekosystemen handlar vi dock inte efter våra åsikter.

I en undersökning utförd av SCB 2003 svarade 35 procent av hushållen att de alltid eller oftast väljer ekologiska livsmedel när alternativet finns. Under studien förde de kassabok vars facit visade att andelen ekologiska livsmedel endast utgjorde cirka 2,2 procent av livsmedelsinköpen (Miljöaktuellt Dagens Miljö 2007b). Människor idag ser tiden som en knapp resurs vilket inte främjar ett miljövänligt beteende. På grund av tidsbrist hinner man inte agera miljövänligt när det

gäller matlagning, resor och liknande (Carlsson-Kanayama, FOI 2004) .

Förändrad konsumtion

Vi måste dock ändra våra konsumtionsmönster, särskilt i de rika delarna av världen. Enligt beräkningar står hushållen för nästan hälften av Sveriges totala miljöpåverkan. Undersökningar visar att den viktigaste avgörande faktorn vid val av livsmedel är smaken och den minst viktiga huruvida maten är ekologiskt odlad eller inte. Antalet ekologiska produkter på den svenska marknaden har ökat nämnvärt men utgör fortfarande en liten del av utbudet. Närproducerade produkter väntas öka på marknaden. Konsumenternas efterfrågan på information om ekologiska varor ökar. En studie av nordiska konsumenter visar att 90 procent vill veta produkternas ursprungsland och ungefär hälften var även intresserade av etik, miljö och djurhållning (Shanahan, Carlsson-Kanayama, Pipping Ekström, 2005).

Naturvårdsverket (2002) konstaterar bland annat att för att vi ska kunna närma oss det hållbara samhället måste även ”vanliga människor” göra uppoffringar. Det kan handla om att förändra sin livsstil och minska sin egen bekvämlighet, men också om att betala för egen och andras miljöpåverkan. I rapporten poängteras det faktum att de allra flesta har en positiv attityd till miljön. En sådan attityd är dock ingen garanti för ett miljövänligt beteende. Hur man betar sig beror till stor del på hur omgivningen och situationen ser ut. Undersökningar visar att ju dyrare och besvärligare det är att bete sig miljövänligt desto mindre är sannolikheten att man gör det. Sociala normer är också betydelsefulla. Om det finns en allmänt accepterad bild av att ett visst beteende ökar sannolikheten för att individen ska ta till sig detta beteende. Även uppfattningen om hur effektiva de egna miljöhandlingarna är spelar in. Om man är säker på att en viss handling ger resultat blir man mer villig att utföra den. Den inre motivationen har också betydelse. Motiverade människor är mer villiga att göra uppoffringar för miljön. Många handlingar är vanehandlingar som utförs utan att individen funderar över konsekvenserna av dessa eller vilka alternativ som finns. Att bryta inrotade vanor kräver extra motivation (Naturvårdsverket 2002).

Att få vårt vardagliga beteende att bli mer miljövänligt har varit på agendan en lång tid. Både yttre och inre barriärer måste överkommas. Till exempel måste ekologiska produkters höga priser förändras. Även inre faktorer som brist på kunskap och engagemang måste överkommas. Det har funnits en optimistisk tro på att information bidrar till ett mer miljövänligt beteende. Det har dock påvisats att det inte finns någon direkt länk mellan vetande och handlande. Normer, värderingar och känslor har visats spela en väsentlig roll. Kunskaper om miljön leder inte nödvändigtvis till en positiv inställning till denna och en positiv inställning leder inte i sin tur nödvändigtvis till ett miljövänligt beteende. Feedback till människors eget beteende har visats sig mer effektivt än information. Experiment där människor fått regelbunden information om hur mycket energi de förbrukar leder exempelvis till att de blir mer energieffektiva (Shanahan, Carlsson-Kanayama, Pipping Ekström, 2005).

Även Edman (2005) betonar vikten av varje enskild individs påverkan. Människors egna värderingar och attityder är avgörande. Vår vilja att förändra våra liv kan påverka andra länders förhållningssätt och i sin tur avgöra världens framtid. Om alla börjar leva mer miljövänligt genom förändringar i vardagslivet skulle miljöförstöringen minska. Samtidigt skulle vi få en bättre hälsa och godare ekonomi. Edman menar att för att göra detta förutsätts att producenterna och handeln

tar sitt ansvar och förser oss med ett hållbart utbud på marknaden. För att konsumera dagligvaror som mat och andra hushållsprodukter är vi oftast hänvisade till vanliga butiker där vi väljer från det utbud som erbjuds. Därför spelar butikerna en central roll för en hållbar konsumtion. saker som påverkar konsumenternas val är bland annat utbudet, hur varorna är placerade och prissättningen. Information om varorna är också viktig, konsumenten behöver kunskap om de olika produkternas miljöpåverkan. Även annonseringen är viktig, att lyfta fram miljövänliga produkter i kampanjer kan leda till en högre konsumtion av dessa. Vidare förespråkar Edman mer lättillgänglig information för att konsumenterna ska kunna göra rätt val och menar att Konsumentverket har ett ansvar att i större utsträckning erbjuda information och rådgivning för att hjälpa konsumenterna att välja marknadens för tillfället mest resurseffektiva och miljöanpassade varor och tjänster. Edman menar vidare att kunskapen om en långsiktigt hållbar konsumtion är mycket låg hos många konsumenter.

Problemformulering

Att världens miljöproblem är mycket allvarliga och att köttindustrin är en betydande orsak till dessa råder det inget tvivel om. Frågan är hur stor kunskap människor i allmänhet har om köttets miljöpåverkan och vad som krävs för att köttkonsumtionen ska minska drastiskt. En minskad köttkonsumtion är nödvändig för en hållbar utveckling.

Syfte

Syftet med denna undersökning är att få en bild av några personers uppfattning om köttkonsumtionens miljöpåverkan och vilka åtgärder som bör vidtas för att minska denna konsumtion.

Frågeställningar

- 1 Vad tror människor är miljövänligt att äta?
- 2 Vad tror sig människor veta om köttindustrins miljöpåverkan?
- 3 Vad tror människor skulle krävas för att de själva och andra skulle minska sin köttkonsumtion?

Metod

Syftet med denna undersökning var inte att ta reda på vad människor verkligen vet utan hur de tänker och vad de tror sig veta. Det jag främst ville få fram var deras uppfattning om köttkonsumtionens miljöpåverkan. Många studier om människors attityder och viljor att bete sig miljövänligt har genomförts. Likaså finns mycket information om hur köttet påverkar miljön. Jag har dock inte funnit någon forskning om just hur väl insatta människor är i ämnet köttets miljöpåverkan, därmed inte sagt att sådan inte existerar. Jag tyckte alltså att denna undersökning kändes relevant. Jag valde att genomföra nio kvalitativa intervjuer eftersom en kvalitativ metod framstod som bäst lämpad för att uppnå mitt syfte. Anledningen till det är att jag ville upptäcka företeelser och inte från början visste vilka frågor som skulle vara av betydelse vilket kännetecknar en kvalitativ metod (Starrin & Svensson, 1996). Jag hade innan intervjuerna genomfördes goda förkunskaper i ämnet vilket underlättade igenomförandet av intervjuerna. Undersökningen omfattade nio personer. Intervjuerna varade mellan 35 och 75 minuter. Jag följde en intervjuguide

(se bilaga) och intervjuerna spelades in på band för att senare bearbetas och analyseras. Enligt Starrin & Svensson (1996) bör intervjuguiden utvecklas genom pilotstudier. Den första intervjun var avsedd att vara en pilotstudie. Efter att intervjun genomförts bedömde jag dock att intervjun gått bra och att intervjuguiden var väl utformad och beslöt därför att ta med även denna intervju i resultatet.

Urval

Jag ville intervjua människor med olika inställning till kött i synnerhet och miljön i allmänhet. Jag fann det därför lämpligt att välja människor som på ett eller annat sätt är bekanta till mig sedan tidigare. På så vis kunde jag lätt finna passande personer att intervjua. Enligt Starrin & Svensson (1994) kan man välja undersökningsspersoner strategiskt så länge man inte ämnar kunna generalisera resultatet till en viss population. Jag valde personer utifrån tre kategorier. En där deltagarna aldrig äter kött, en där deltagarna sällan äter kött samt en kategori där deltagarna äter mycket kött. Intervjupersonerna tillhör samma åldersgrupp och är mellan 25 och 35 år gamla. Anledningen till att jag ville intervjua personer med liknande ålder var att jag antog att de kunde ha påverkats av samma omständigheter under deras livstid i det hänseendet att de kunnat följa samma debatter och haft liknande grundutbildningar. Jag upplevde det som intressant huruvida människor påverkas på olika sätt trots liknande förutsättningar. Självklart påverkas människor av en mängd andra faktorer som familj, ekonomi och omgivning men jag tyckte ändå att det kändes mer intressant att intervjua personer med liknande ålder än personer med stor variation åldersmässigt. Det kunde ha varit av intresse att jämföra olika åldersgrupper men på grund av den begränsade tid en C-uppsats innebär hade jag inte kunnat intervjua tillräckligt många personer för att kunna göra någon direkt jämförelse.

Genomförande

Intervjupersonerna kontaktades per telefon och tillfrågades om de var villiga att delta i min undersökning. Samtliga ville delta. Intervjupersonerna fick redan då jag tillfrågade dem om de ville delta reda på vad undersökningen handlar om och syftet med den. Vi bestämde datum nästkommande vecka. Jag fick inga återbud och samtliga intervjuer genomfördes som avsett under en fyradagarsperiod. En fördel med att de intervjuades under en snäv tidsperiod var att de inte kunde påverkas av olika nyheter i någon större utsträckning.

Intervjuerna skedde i lugna avskilda rum på tu man hand. Då deltagarna är bosatta i olika städer skedde dock inte alla intervjuer i samma lokal men under liknande omständigheter. Enligt Starrin & Svensson (1994) är det inte av större vikt att intervjuerna sker på samma plats, det kan enligt dem snarare ge ett falskt intryck av objektivitet. Det man istället bör fundera över är om situationen på något sätt kan påverka personen undersökningen gäller. Intervjuerna varade mellan 35 och 75 minuter. Den stora variationen i samtalens längd beror på att jag intervjuade personerna tills jag kände att jag fått mina frågor besvarade, vilket enligt Starrin & Svensson (1994) är ett bra sätt att bestämma längden på en intervju. Samtliga intervjuer spelades in på band.

Jag följde en intervjuguide med sju stycken huvudområden. Intervjuerna hade en låg grad av standardisering vilket innebär att jag inte ställde exakt samma frågor till de olika intervjupersonerna utan lät dem tala fritt. Enligt Starrin & Svensson (1996) bör frågorna vara

öppna för att man ska erhålla spontan information. Jag försökte att ställa så öppna frågor som möjligt för att inte påverka dem i deras svar. Respondenterna fokuserade på olika saker och vissa av dem kom in på huvudområdena utan att jag behövde styra dem dit. Andra kom in på sidospår och fick vägledas för att samtliga områden skulle beröras. I vissa fall uppstod följdfrågor i form av att jag bad om förtydliganden för att vara säker på att jag uppfattat det de sa på rätt sätt. De olika områdena fokuserades olika mycket av deltagarna beroende på deras intresseområden. Samtliga deltagare var mycket engagerade i samtalen och jag hade inga svårigheter med att samla in önskat material.

Etiskt hänsynstagande

Intresset att få ny kunskap ska vägas mot kravet på skydd av individer som deltagit i studier enligt Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådets föreskrifter. (Starrin & Svensson, 1994). Eftersom intervjuerna utfördes av mig personligen var intervjupersonerna inte anonyma. Jag förklarade att allt material skulle komma att behandlas konfidentiellt och att ingen annan än jag själv skulle avlyssna bandet. Intervjupersonerna beskrivs enbart utefter deras köttkonsumtion och miljömedvetenhet men varken namn, ålder, kön eller yrke uppges. De blir därför omöjliga att identifiera för någon utomstående. Intervjupersonerna informerades innan intervjuerna om undersökningens upplägg och syfte. Ämnet kan inte heller anses som särskilt känsligt. Både att äta och att inte äta kött är allmänt accepterat.

Bearbetning

Efter att intervjuerna genomförts avlyssnade jag dem och skrev ner intervjuerna i deras helhet. Enligt Starrin & Svensson (1996) bör analysen av varje intervju påbörjas direkt efter den enskilda intervjun vilket jag också gjorde. Jag skrev exakt vad jag själv och intervjupersonerna sagt. Jag försökte även beskriva på vilket sätt de sade saker och ting för att få en bättre förståelse över vad de egentligen menade. Det är viktigt att i efterhand kunna återvända till materialet för att exempelvis säkerställa att man inte på verkat undersökningens person genom sättet att ställa frågor. (Starrin & Svensson, 1994).

Analys

I min analys av det bearbetade materialet började jag med att läsa igenom samtliga intervjuer tre gånger vardera för att försöka förstå vad de egentligen sade och finna de väsentligaste delarna av intervjuerna. Jag förde anteckningar och gjorde överstrykningar av de delar jag fann särskilt relevanta. En del av det som sades föll utanför frågeställningarna. Enligt Starrin & Svensson (1994) bör man i sin analys sortera bort de delar av intervjun som inte berör ämnet. Viss information var inte överhuvudtaget relevant för min undersökning. Andra delar tyckte jag ändå var av vikt eftersom de hjälpte till att skapa en bild av intervjupersonerna. Alla frågorna i intervjuguiden berörde inte heller direkt mina frågeställningar men fanns med för att skapa en diskussion och inspirera till ett givande samtal.

Till en början hade jag som nämnts tänkt mig att dela in intervjupersonerna i tre kategorier med tre personer i varje vilket var anledningen till att jag valde att intervju just nio personer. Jag hade tänkt mig en kategori där deltagarna aldrig äter kött, en kategori där deltagarna sällan äter kött samt en

kategori där deltagarna äter mycket kött. Tyvärr lät jag min egen uppfattning styra när jag valde intervjupersoner och den visade sig inte stämma helt och hållet. Enligt Starrin & Svensson (1994) kan undersökningspersonerna delas in i beskrivningsgrupper efter att materialet från intervjuerna noga studerats. När jag gjort det valde jag istället fyra kategorier bestående av två deltagare i tre av kategorierna samt tre deltagare i den sista kategorin. Den första gruppen bestod av två personer som anser sig vara mycket miljömedvetna och inte äter kött. Den andra gruppen bestod av två personer som anser sig vara miljömedvetna och äter kött ibland. Den tredje gruppen bestod tre personer som anser sig vara miljömedvetna men äter kött. Den fjärde gruppen bestod av fyra personer som inte anser sig vara miljömedvetna och äter mycket kött.

I analysen av intervjuerna valde jag att kalla de olika grupperna för A, B, C och D. Jag gav även deltagarna pseudonymer eftersom materialet behandlades konfidentiellt. För att underlätta för läsaren gav jag deltagarna i grupp A namn som börjar på denna bokstav, deltagarna i grupp B fick namn som börjar på B och så vidare. Efter denna indelning försökte jag finna vad de olika respondenterna främst fokuserade på och sammanställde detta i det följande resultatet.

Tillförlitlighet

Enligt Starrin & Svensson (1994) är intervjupersonernas intryck av intervjuaren och det samtal som skapas mellan parterna av stor vikt för sanningshalten i den information som framkommer under intervjun. Som forskare är det viktigt att inte styra frågorna till att söka bekräfta egna värderingar om ämnet, det finns en risk att ens egna tankar kring ämnet begränsar nyfikenheten (Starrin & Svensson, 1994). Detta hade jag i åtanke under intervjuerna men tror att mina egna värderingar ändå i viss mån kan ha påverkat samtalen. Intervjupersonerna är personligen bekanta till mig i olika grad. Samtliga var medvetna om min egen ståndpunkt i ämnet vilket kan ha påverkat dem i deras svar. Den intervjuade kan ibland konstruera svar som passar in i situationen snarare än att ge det svar som överensstämmer med hur det verkligen förhåller sig (Starrin & Svensson, 1994). Jag fick dock inte intrycket av att så var fallet. Hur sanningsenligt intervjupersonerna svarade går inte att bedöma men det är egentligen inte av någon större relevans för undersökningen i sig. Syftet var att undersöka respondenternas uppfattningar om deras miljömedvetenhet och köttkonsumtion och inte att ta reda på hur det verkligen förhåller sig. Dock har jag indelat dem i kategorier utefter miljömedvetenhet och grad av köttkonsumtion. Att denna stämmer överens med verkligheten kan inte garanteras då indelningen skett efter intervjupersonernas egna beskrivningar av sig själva.

Resultat

De nio intervjupersonerna har delats in i fyra olika grupper baserade på deras uppgivna köttkonsumtion och miljömedvetenhet.

- 1 Grupp A består av Agata och Astrid. De är mycket miljömedvetna och äter inte kött.
- 2 Grupp B består av Bengt och Britta. De är miljömedvetna och äter kött ibland.
- 3 Grupp C består av Casper, Caesar och Cindy. De är miljömedvetna men äter kött.
- 4 Grupp D består av Dennis och Dag. De är inte miljömedvetna och äter mycket kött.

I detta avsnitt kommer jag att beskriva hur samtalen med de olika intervjupersonerna förlöpte. Genom intervjuerna visade det sig att deltagarna i de olika grupperna hade en hel del gemensamt och jag kommer därför att beskriva dem gruppvis i mitt resultat. Det jag vill få fram i mitt resultat är hur olika personer tänker och beskriver därför vad respondenterna huvudsakligen talade om. Resultatet behandlar därmed inte enbart frågeställningarna. Jag anser det relevant att beskriva hur de resonerade även kring andra saker för att läsaren lättare ska kunna skapa sig en bild av respondenterna. Jag har också valt att komplettera min analys med citat, vilka kan underlätta för läsaren att avgöra om jag skapat en korrekt tolkning av intervjupersonerna och deras tankar (Starrin & Svensson, 1994).

Grupp A

Mat som anses vara miljövänlig

Respondenterna i denna grupp kommer först in på hälsoaspekten när det gäller mat. Både Astrid och Agata beskriver maten som en källa till energi, något som är nödvändigt för att leva och må bra. Astrid blir genast mycket engagerad och talade om hur viktigt hon tycker att det är att äta rätt för att må bra. Hon betonar att hon extremt sällan äter hel- och halvfabrikat eftersom hon anser det vara onyttigt och osmakligt. Respondenterna är eniga om att hälsosam mat är mat som är "ren", alltså färska, fräscha råvaror utan tillsatser.

Båda kommer snabbt in på ämnet miljö och ekologisk mat och anser att särskilt ekologiska grönsaker är extra nyttiga. Respondenterna poängterar även att priset inte har någon betydelse och tycker att det är väl värt att betala extra för nyttig mat av god kvalitet. Båda säger sig främst tänka på miljön när de handlar mat. De vill helst handla ekologiska produkter.

När jag handlar tänker jag på miljön. När jag går in i en butik har jag aldrig med mig någon inköpslista. Jag köper helt enkelt de kravprodukter som finns där.
(Astrid)

Astrid anser att mat för att kunna kallas miljövänlig bör vara både närproducerad och ekologiskt odlad. Agata är mest noga med att maten är ekologisk och väljer hellre ekologiskt än närproducerat.

Respondenterna säger sig undvika vissa råvaror helt om de tror att de har en hög miljöpåverkan. Agata arbetar med fisk och pratar mycket om fiskens miljöpåverkan. Hon menar att det inte är många arter man kan äta med gott samvete idag. Hon gör dock undantag ibland men äter då oftast fisk från arbetsplatsen som troligtvis inte kommer att bli såld. Även Astrid äter ibland mat som blir över på hennes arbetsplats. Båda respondenterna påpekar att det känns oerhört onödigt att slänga mat. Astrid har hört talas om den kommande "klimatmärkningen" och ser den som något mycket positivt eftersom det till exempel kan vara bättre att köpa produkter som fraktats långväga med båt än produkter som fraktats inom Europa men med flyg eller lastbil. Hon lever dock inte alltid som hon lär och äter ibland mat med en högre miljöpåverkan.

Jag tycker det är viktigt med rätt vanor i vardagen, sen kan man göra undantag vid speciella tillfällen.
(Astrid)

Ingen av respondenterna äter särskilt ofta på restaurang. När de gör det väljer de vegetariska alternativ men bryr sig inte om huruvida maten är miljövänlig eller inte på samma sätt som de gör privat. De tycker att det viktigaste när man äter ute är att vara social och umgås med sina vänner och vill ogärna framstå som besvärliga. Astrid skulle gärna vilja veta varifrån maten kommer och säger att hon ska börja fråga om detta när hon äter på restaurang i framtiden.

Astrid som framstår som mest miljömedveten menar att hon är orolig över miljöproblemen och tar dem på stort allvar samtidigt som hon försöker att njuta av livet.

Jag tror att det kommer stora förändringar i framtiden. Kanske kan det leda till att människor tvingas tänka om från det materialistiska samhälle vi lever i idag vilket i sin tur kan leda till något som inte alls handlar om miljön och att vi kan finna sätt att bli lyckligare på. Det hoppas jag, det blir snarare ett hopp om framtiden för mig. Jag tror att det kan komma något väldigt positivt ur det här om vi lyckas vända utvecklingen radikalt. Jag tror att vi på så sätt kan upptäcka vad livet egentligen handlar om.

(Astrid)

Även Agata försöker att inte oro sig men tänker mycket på miljöproblemen och försöker att leva så miljövänligt som möjligt.

Astrid har helt slutat köra bil och söker därmed bostad där det finns bra förbindelser för kollektivtrafiken trots att hon helst hade bott ute på landet. Agata försöker att konsumera med måtta och inte köpa nya saker i onödan. Hon tar aldrig plastpåsar när hon handlar och har genomfört en del förändringar på arbetsplatsen. De köper inte längre engångsartiklar om det går att undvika bland annat. Respondenterna betonar att de bojkottat torsk och flera andra fisksorter. Båda har läst Världsnaturfondens broschyr om fisk och försöker att äta gös eller musslor som är ”grönlistade”.

Egentligen tycker jag väldigt mycket om fisk. För mig är det en stor uppostring som jag gör för miljöns skull.

(Astrid)

Kunskaper om köttindustrins miljöpåverkan

Astrid och Agata äter i princip inget kött alls. Främsta anledningen till detta är att de inte vill stödja köttindustrin. De kan tänka sig att äta kött från djur som levt ett bra liv som viltkött eller djur från bekantas gårdar. De poängterar att om alla åt vegetariskt skulle ingen behöva svälta i världen. Ingen av dem nämner miljöaspekten mer än i förbigående, som en extra bonus. Ingen av dem tycker att det är svårt att utesluta kött ur kosten. Astrid som inte ätit kött på 25 år har varit med om läkare som imponerats av hennes goda värden av järn och andra mineraler. Agata tror att hon är mer hälsosam idag än när hon åt kött.

När jag åt kött tror jag att jag hade mer brist på vitaminer än idag. Då åt jag mest kött och potatis och inte så mycket grönsaker. Jag känner mig inte påverkad fysiskt av att utesluta kött ur kosten.

(Agata)

Respondenterna är medvetna om att köttproduktionen har en negativ inverkan på miljön. Båda tar genast upp frågan om matstillgången i världen. Respondenterna är medvetna om att det krävs otroligt mycket mer energi och landytor att framställa proteiner i form av kött än proteiner i form av bönor. Astrid har läst en tabell där nötkött var värst, kyckling kom mittemellan och grödor som baljväxter var bäst ur miljösynpunkt.

Faktorer som kan bidra till en minskad köttkonsumtion

Agata tror att man som enskild individ kan göra stor skillnad. I sitt arbete kan hon påverka kunder genom råd och information. Hon har inte alltid resonerat miljömedvetet. Det är främst på senare tid som hon börjat tänka så här. Under sin uppväxt åt hon mycket kött och visste mycket lite om miljöproblemen i allmänhet. Astrid har däremot tänkt miljömedvetet i hela sitt liv men tror att hon påverkats ännu mer de senaste åren på grund av den omfattande debatten. Även hon tror att hennes egna insatser gör skillnad men lever framförallt miljömedvetet för att hon upplever det som rätt och riktigt.

Jag vill inte lämna någon skit efter mig i livet. Man ska vara rädd om det liv man fått och tacksam över att man får vara här på den här planeten. Jag försöker att göra mitt bästa. Jag blir lugn och harmonisk i själen av att veta att jag inte skadar min omgivning.

(Astrid)

Agata tror att en bidragande orsak till att många inte betar sig miljömedvetet är tidsbristen. Att människor arbetar så mycket att de helt enkelt inte orkar ta tag i saken och förändra sina vanor, att det blir en ond cirkel. Hon tror dock att det kommer att bli ett generationsskifte.

Det är de här jävla sextioalisterna som är riktigt sviniga grisar. De som bryr sig som handlar av mig är unga människor och väldigt gamla, över 70 år. De är mest miljömedvetna av alla.

(Agata)

Hon tror att det som krävs för att ändra människors beteende är sänkta priser på miljövänliga alternativ, mer lättillgänglig information och tydligare miljömärkningar. Astrid tror att de flesta är väldigt bekväma och ogärna ändrar sina vanor. Hon tror att det behövs skatter och lagar för att det ska ske en förändring. Här drar hon en parallell till rökförbudet. Det genomfördes utan en folkomröstning men har inte inneburit några större problem. Människor går snällt ut och röker eftersom det är förbjudet att röka inne så de har inget val.

Lagstifta om saker bara, bestäm att så är det. Jag tror ändå på ett folkstyre, jag är ju demokrat men tror vi människor behöver riktlinjer i våra liv. Om någon annan bestämde att nu är vi vegetarianer i Sverige så skulle vi snällt vara det. (Astrid)

Vidare tror hon att information om köttets miljöpåverkan skulle påverka människor till att äta mindre kött jämfört med information om djurhållningen eftersom miljön påverkar dem själva.

Grupp B

Mat som anses vara miljövänlig

Även Britta och Bengt talar till en början främst om hälsan. Bengt säger genast att han tänker mycket på de långsiktiga konsekvenserna av det han äter. Främst när det gäller hans eget framtida välmående men han menar att han på senare tid även tänker ur ett globalt, miljömässigt perspektiv. De tycker båda att hälsosam mat kännetecknas av ”rena” råvaror liksom respondenterna i grupp A och försöker välja produkter med så få tillsatser som möjligt.

Respondenterna har relativt nyligen minskat sin köttkonsumtion vilket de båda talar mycket om. Britta har främst gjort detta av hälsoskäl, hon tycker att vegetariska alternativ som Quorn känns fräschare och nyttigare. På senare tid har hon fått empati för djuren. Hon säger sig veta mycket lite om köttets miljöpåverkan. Britta talar om vikten av en varierad kost och säger att hon därför äter en del kött men att detta ger henne dåligt samvete. Hon försöker främst att äta viltkött eftersom djuren levt ett bättre liv och inte har ätit några konstiga tillsatser. Hon äter även kyckling och skinka men känner sig skyldig när hon äter kött. Hon äter inte heller importerat kött eftersom hon tror att den svenska djurhållningen är bättre. Hon tror inte att det egentligen är svårt att få en fullvärdig kost utan kött.

Om jag själv lagar mat köper jag nästan aldrig kött. Det är mer att jag inte vill vara besvärlig om jag blir bjuden på middag.
(Britta)

Bengt som tidigare ätit mycket kött försöker sedan han såg Uppdrag gransknings program om köttets miljöpåverkan att undvika nötkött helt och hållet. Han tycker att fläsk är vidrigt och äter hellre kyckling. Bengt tror inte att det skulle vara svårt att helt utesluta kött så länge man har tillräcklig kunskap om vad man bör äta istället.

Britta och Bengt tänker även de på miljön när de handlar. Bengt menar att han gärna väljer ekologiska produkter men att han inte går runt och letar om det inte finns några sådana tillhands. Britta försöker köpa ekologiska och närproducerade produkter när de finns. Respondenterna har inte alltid tänkt på miljön men tycker att det har blivit lättare att handla miljövänligt den senaste tiden eftersom utbudet av ekologiska produkter ökat. De vet inte så mycket om vad de olika miljömärkningarna egentligen står för men tror att så länge produkterna har någon form av miljömärkning måste de innebära ett bättre alternativ för miljön än andra produkter.

Britta tänker mycket på miljöproblemen och de oroar henne. Hon tycker att den pågående debatten är positiv och att den påverkat henne mycket. Hon tror att hon som enskild individ kan göra skillnad men påpekar att det är viktigt att alla börjar tänka mer på miljön. Hon handlar miljövänligt inte minst för hennes eget samvetes skull.

Även Bengt oroar sig över miljön. Han tvivlar dock på att människans utsläpp av växthusgaser gör någon större skillnad. Han oroar sig mer över utsläpp av gifter, avskogning och utarmning av jordskiktet. Bengt är också bekymrad över mattillgången i världen och tror att 40 länder lider av

extrem svält. Att det krävs otroligt mycket mer energi och landtytor att framställa proteiner i form av kött än proteiner i form av bönor är han väl medveten om. Bengt som har sett Uppdrag granskningens program om köttets miljöpåverkan är övertygad om att köttproduktionen står för större utsläpp av växthusgaser än vad transportererna gör och att köttindustrin är ett slöseri med jordens resurser. Detta hade han dock ingen aning om innan han såg programmet och säger sig ha blivit mycket förvånad eftersom även han tidigare trodde att transportsektorn var den största miljöboven.

Kunskaper om köttindustrins miljöpåverkan

Britta vet som tidigare nämnts inte mycket om köttets miljöpåverkan. Hon har hört någonstans köttet inte är bra för miljön men vet inget konkret. Hon tror att svenskt och ekologiskt kött är det bästa alternativet efter viltkött.

Respondenterna säger båda att de skulle behöva större kunskaper om köttets miljöpåverkan för att veta vilka val som är bäst för miljön.

Liksom respondenterna i grupp A har Britta och Bengt slutat att äta torsk. Anledningen till detta är att de hört så mycket i media om att torsken nästan är utfiskad. De kan tänka sig att göra uppoffringar för miljön om de visste mer om matens miljöpåverkan.

Bengt som tidigare gärna åt nötkött men som slutat med det efter att ha sett Uppdrag granskning menar att han inte upplever det som svårt.

Att sluta äta kött är inga problem nu när man vet konsekvenserna av att äta det. Jag kan absolut tänka mig att uppoffra smakupplevelser om jag vet att något är dåligt för miljön. Jag tror att jag som enskild individ kan göra skillnad, varje kilo rött kött jag stoppar i mig kräver ju 15 tusen liter vatten. Jag är övertygad om att det gör skillnad.

(Bengt)

Faktorer som kan bidra till en minskad köttkonsumtion

Britta tror att det som krävs för att människor ska bli mer miljövänliga är skrämselfpropaganda. Det är sådan som påverkar henne själv mest och tror att det tyvärr är det enda som biter på folk. Bengt föreslår höjda priser men tror inte att de kommer att höjs nämnvärt de närmaste åren. Han tror att en ökad kunskap om köttets miljöpåverkan skulle påverka en del människor men inte den stora massan. Han tänker själv ta reda på mer om matens miljöpåverkan eftersom han inte vet tillfälligt för att göra rätt val.

Grupp C

Mat som anses vara miljövänlig

Även Caesar och Cindy talade till en början om hälsosam mat. Caesar nämner det mest i förbigående. Han vill ha fräscha, näringsrika livsmedel som ger energi. Cindy pratar däremot mycket om hälsa. Hon vill gärna ha ekologiska produkter men nämner inget om miljöaspekten utan väljer dem för att hon tror de är nyttigare. Alla tre försöker undvika halvfabrikat och mat med olika tillsatser.

Jag har blivit väldigt rädd för vad maten kan innehålla. Jag har precis läst en bok som heter den hemlige kocken. Den handlar om alla tillsatser och allt som man kan bli uppskrämd av. Så jag försöker just nu att äta livsmedel som innehåller så få tillsatser som möjligt och gärna ekologiska grejer.

(Cindy)

Casper beskriver mat som sin enda hobby och ett stort intresse. Han börjar genast tala om hur roligt det är att handla och laga mat men nämner inget om vare sig hälso- eller miljöaspekten i detta skede av intervjun. Han går gärna till saluhallen och köper olika saker på olika ställen. Han betonar att han gillar det småskaliga och inte vill att det ska ligga någon stor industri bakom. Anledningen till det är att han inte gillar stora multinationella företag och vill inte gynna dem. Däremot tycker han bara att det är roligt om små företag tjänar pengar på honom.

Jag är nog väldigt känslomässigt styrd när jag handlar mat. Sedan om jag ser en jättefin fänkål så måste jag köpa den även om jag inte riktigt vet vad jag ska göra med den. Om jag ser något gott måste jag köpa det, jag går på känsla.

(Casper)

Cindy och Caesar köper ekologiskt då och då men tycker att utbudet är alldeles för litet. Cindy köper främst ekologiskt av hälsoskäl, för att hennes dotter inte ska få i sig några gifter eller tillsatser. Caesar handlar hellre närproducerat än ekologiskt eftersom han tror att transporterna är det största problemet för miljön.

Jag köper hellre svenska tomater än holländska, hellre holländska än spanska och så vidare, jag tar det som ligger närmast.

(Caesar)

Cindy och Caesar är oroliga över klimatförändringarna. Särskilt Cindy blir märkbart obehaglig till mods när frågan om miljöproblemen ställs.

Jag tänker mycket på miljöförstöringen. Jag har slutat att se på program om det eftersom att jag är så uppskrämd. (Cindy)

Casper är inte särskilt oroad men väl medveten om problemet. Respondenterna pratar mycket om miljön och om vad som orsakar miljöproblemen. Ämnet transporter är ett genomgående tema i samtalen med samtliga i denna grupp. Alla tre är helt övertygade om att det är transportsektorn som är den klart största miljöboven.

Folk som kör runt i stadsjeepar inne i stan borde ju fan skjutas.

(Caesar)

Överkonsumtionen i dagens samhälle är ett ämne som berörs av alla tre. De försöker själva att inte konsumera i onödan och köper helst bara saker de verkligen behöver.

Jag blir arg på den amerikanska "slit- och slängmentaliteten", den gillar jag inte alls. Jag köper inte mycket kläder, det är onödigt. Jag gillar inte konsumtion bara för att konsumera. Man ska konsumera för att man behöver något på riktigt. När jag är på

väg att köpa något går jag ut ur affären en stund och funderar över om jag verkligen behöver det.

(Casper)

Kunskaper om köttindustrins miljöpåverkan

Respondenterna äter alla kött med motiveringen att det är gott. De äter kött i någon form dagligen och ser kött som ett självklart inslag i kosten. De har inte reflekterat över varför de äter kött men tror att det som påverkat deras matvanor är deras uppväxt, att de äter kött av gammal vana för att de alltid gjort det. Respondenterna föredrar nötkött. Både Casper och Caesar undviker kyckling eftersom de tror att kycklingindustrin har den sämsta djurhållningen.

Casper vet att det krävs mycket energi för att framställa kött och pratar om matbristen i världen, att man kan föda fler människor med proteiner från bönor. Han tror att nötkött är sämst för miljön och att kycklingindustrin är bättre när det gäller koldioxidhalter, däremot är djurhållningen dålig. Cindy och Caesar vet inget om hur köttet i sig påverkar miljön. De tror att svenskt kött är det bästa alternativet eftersom det inte transporterats så långt. Cindy har visserligen hört talas om att korna släpper ut växthusgaser men vågar inte svara på i vilken utsträckning.

Cindy och Casper har slutat att köpa torsk efter debatten om utfiskning. Casper som är medveten även om köttets miljöpåverkan resonerar kring varför han inte slutat äta nötkött.

Anledningen att jag väljer bort torsk och inte nötkött är att det pratats så mycket om det, sen är jag inte sugen på torsk på samma sätt som kött. Om det blev en nötköttsdebatt skulle jag kanske välja bort det med.

(Casper)

Faktorer som kan bidra till en minskad köttkonsumtion

Respondenterna tror att de själva kan påverka miljön positivt genom att ändra sina vanor. De poängterar att det är viktigt att tänka så men att även andra måste göra det för att det ska bli någon skillnad. De är skeptiska till om deras medmänniskor är villiga att ändra sina vanor. De pratar om att människor i allmänhet är för bekväma av sig. Att sluta flyga är exempelvis något som de inte är villiga att göra.

Någon måste ju börja men det skulle ju hjälpa om fler tänkte likadant. En sådan sak som att sluta resa kan ju vara ganska svårt när alla runt omkring reser. Och man har ett liv på sig att göra allt man vill.

(Cindy)

Respondenterna i denna grupp är eniga om att det starkaste incitamentet för att minska köttkonsumtionen i samhället är höjda priser och tror att de själva skulle minska sin konsumtion drastiskt om priserna höjdes. Både Cindy och Caesar tycker att människor behöver ett annat tankesätt redan från unga år. De tycker att miljön borde få ett större utrymme i utbildningar på alla nivåer och upplever att de själva knappt hörde talas om miljöproblemen alls under deras egen skolgång. Alla tre tror att en ökad information om matens miljöpåverkan skulle göra att människor

minskade sin köttkonsumtion.

Jag tror inte att folk vet om köttets miljöpåverkan. Det är brist på medialt intresse. Jag skulle absolut kunna minska min konsumtion om jag visste att det var av stor betydelse. Jag har inte läst något om köttets miljöpåverkan och upplever inte att det är något som diskuteras bland mina bekanta eller i media.

(Caesar)

Grupp D

Mat som anses vara miljövänlig

Dennis och Dag talar mycket om att maten ska vara god, Dennis beskrev mat som en stor källa till glädje. Ingen av respondenterna brydde sig om huruvida den är nyttig eller inte och förknippade hälsosam mat med fettsnål mat till skillnad från övriga grupper som nämnde renhet som det viktigaste med hälsosam mat.

Dag pratar om att han ser mat som en form av belöning och tycker om att unna sig något extra efter en hård arbetsvecka. Dennis äter mycket på restaurang, mer än han egentligen har råd med.

Respondenterna återkommer flera gånger till det faktum att det viktigaste med mat är att den är god och menar att de inte alls bryr sig om ifall den är miljövänlig eller inte. De tittar inte heller mycket på priser utan väljer det som ser gott och fräscht ut. De väljer gärna fina förpackningar. Dag undviker ekologiska produkter eftersom han inte tycker att de ser lika fräscha ut.

Ekologiskt är sällan lika fint och fräscht eftersom det inte exponeras på samma sätt. Det läggs inte lika mycket energi på det som på det andra. Kolla på en fruktdisk, borta i något hörn står det ekologiskt odlade produkter och vem går till det hörnet?

(Dag)

De säger själva att de handlar väldigt omedvetet och bryr sig inte heller om varifrån maten kommer förutom när det gäller kött, då föredrar de svenskt. Det beror på att de tycker att svenskt kött känns mer pålitligt och håller en högre kvalitet än importerat kött.

De äter kött med motiveringen att det är gott. Båda föredrar nötkött. De äter kött i någon form dagligen och ser kött som ett självklart inslag i kosten. De har inte reflekterat över varför de äter kött men tror att det som påverkat deras matvanor är deras uppväxt, att de äter kött av gammal vana för att de alltid gjort det.

Mat för mig är kött och potatis, svensk husmanskost. Det är det jag är uppvuxen på, det har alltid varit kött och potatis. Det är kött och potatis eller pasta som jag äter. Givetvis äter jag grönsaker också, man kan ha det mesta i köttfärssåsen. (Dennis)

Ingen av dem tror att det är särskilt svårt att vara vegetarian och är övertygade om att det går att få i sig tillräckligt med proteiner genom vegetabilier så länge man vet vad man bör äta istället. De skulle dock inte själva kunna tänka sig att utesluta kött.

Båda respondenterna säger att de inte är miljömedvetna och oroar sig inte nämnvärt över miljön. De har båda en del kunskaper om miljöproblemen och vad som orsakar dem men anser att de inte själva kan göra så mycket åt problemen och att de inte kan påverka särskilt mycket. Att miljöproblemen överdrivs i media är de också överens om.

Går det på röven så går det på röven och då kvittar det om jag lever i skogen utan ström. Vi kommer ändå aldrig att kunna ändra på alla. Antingen löser forskarna det eller så gör de det inte och då är det kört liksom.

(Dennis)

Det här med den globala uppvärmningen och så, att det är så farligt. Självklart förstår jag att det är väldigt upphausat för att folk ska bli medvetna. Jag tror inte att det är riktigt så illa som de vill få det till, de ser ju jordens undergång innan mina barn ens hinner växa upp. Visst den är på väg att förstöras men inte så fort, de målar ju upp katastrofbilder för att folk ska bli medvetna.

(Dag)

Kunskaper om köttindustrins miljöpåverkan

Respondenterna är medvetna om att köttindustrin har en negativ inverkan på miljön. Dennis vet inget om hur de olika köttslagen påverkar miljön men vet att det krävs enorma mängder energi att framställa kött. Dag har sett Uppdrag granskningens program om köttets miljöpåverkan. Han säger sig ha blivit mycket förvånad över de fakta som framkom där. Båda tror att svenskt och ekologiskt kött är de bästa alternativen för miljön.

Faktorer som kan bidra till en minskad köttkonsumtion

Dennis och Dag säger sig vara helt ovilliga att göra några uppoffringar för miljöns skull. De motiverar detta med att de är bekväma av sig.

Sedan debatten tog fart har jag börjat tänka mer på miljön men jag vill inte ändra mina levnadsvanor. Jag kan tycka att samhället självklart ska dra sitt strå till stacken men det ska ju inte bli på det viset att bli mer miljövänlig sker på bekostnad av levnadsstandarderna.

(Dag)

Respondenterna tror inte att de själva kan påverka miljön positivt genom att ändra sina vanor. De tror inte att det är någon idé eftersom de är övertygade om att majoriteten av befolkningen ändå inte kommer att göra några uppoffringar. Höjda köttpriser tror de inte skulle påverka någon nämnvärt, i så fall skulle de behöva höjas rejält. Inte heller ökad information skulle påverka människor enligt respondenterna. Båda anser att de själva vet en hel del om miljön men att deras kunskaper inte påverkar dem i deras val.

Höjda priser skulle inte påverka mig och inte de flesta andra heller. Det är som med cigaretter, det är faktiskt nästan samma behov man pratar om, man vill ju äta god mat. Cigaretterna chockhöjs hela tiden men folk röker inte mindre för det. Samma gäller bensinpriserna.

(Dag)

Respondenterna tror att lagstiftning är det enda alternativet för att få människor att ändra sina vanor.

Den dagen jag börjar tänka miljövänligt är när det blir lag på det.
(Dag)

Sammanfattning av resultat

Respondenterna i grupp A talar mycket om miljön. De är väl medvetna om matens miljöpåverkan. Miljövänlig mat för dem är främst ekologisk mat även om Astrid gärna ser att den även är närproducerad. De blir båda väldigt engagerade i samtalet, särskilt när det gäller miljöfrågan. Båda är villiga att göra uppoffringar för miljön och tror att de som enskilda individer kan påverka. För att även andra människor ska tänka likadant föreslår de ökad information samt lagstiftning. Respondenterna är bekymrade över miljöproblemen men försöker att inte oro sig.

Respondenterna i grupp B fokuserar mer på hälsa. De talar även en del om miljön och försöker handla miljövänligt. Ingen av dem går dock runt och letar efter ekologiska alternativ. Båda har nyligen minskat sin köttkonsumtion men av olika skäl. Britta har gjort det av hälsoskäl samt av empati för djuren medan Bengt ändrat sina vanor för miljöns skull. Respondenterna säger sig behöva mer kunskap om matens miljöpåverkan och är villiga att ändra sina vanor om de visste mer om ämnet. Båda oroar sig över miljöproblemen men Britta framstår som mer rädd. Hon har även färre kunskaper än Bengt om miljön. Bengt föreslår höjda priser medan Britta tror på skrämselfpropaganda för att få människor att ändra sina vanor.

Respondenterna i grupp C talar mycket om transporterens miljöpåverkan. Cindy och Caesar är oroade över miljöproblemen och försöker att leva miljövänligt genom att konsumera mindre och handla närproducerat. De vet mycket lite om köttets miljöpåverkan. Casper har större kunskaper om miljön men är inte lika oroad. Även han förespråkar minskad konsumtion. De kan tänka sig att ändra sina vanor men tycker att det är viktigt att andra gör likadant. Höjda priser och ökad information är faktorer som de tror skulle påverka människor att bli mer miljövänliga.

Respondenterna i grupp D talar främst om att mat ska vara god. De tycker mycket om kött och kan inte tänka sig att minska sin konsumtion. Båda vet en del om miljöproblemen men säger att de inte betar sig miljövänligt. De är inte särskilt oroade över miljön och tror inte att de som enskilda individer kan påverka. Båda talar om människans bekvämlighet och tror att det enda som skulle främja ett miljövänligt beteende är lagstiftning.

Diskussion

Metoddiskussion

Respondenterna är samtliga bekanta till mig på ett eller annat sätt. Detta faktum kan ha påverkat dem i deras svar eftersom de förmodligen känner till min ståndpunkt i ämnet. Jag upplevde dock inte att de påverkades av detta att döma av svaren. Att de är bekanta till mig kan ha påverkat dem

positivt eftersom de kände sig avslappnade i situationen. Jag tror inte att resultatet hade skiljt sig nämnvärt om jag istället hade intervjuat främmande personer. Att finna lämpliga kandidater villiga att ställa upp på en intervju utanför deras arbete hade förmodligen varit tidskrävande och risken för bortfall väsentligt högre. Det hade också inneburit svårigheter att hitta respondenter eftersom jag ville att de skulle ha en varierande grad av miljömedvetenhet och köttkonsumtion. Att de innan intervjuerna påbörjades var medvetna om undersökningens syfte och innehåll kan ha påverkat respondenterna i deras svar. Alla sa sig till exempel veta att köttindustrin påverkar miljön negativt men flera kunde inte förklara på vilket sätt. Det kan ha varit så att de förmodade att köttet påverkar miljön eftersom jag ställde frågan. Kanske ville de framstå som mer insatta i ämnet än de egentligen var. Enligt Starrin & Svensson (1996) är det vanligt att respondenten ger de svar som han eller hon tror att intervjuaren förväntar sig.

Jag tycker på det hela taget att intervjuerna förlöpte mycket väl. Samtliga respondenter blev mycket engagerade i samtalen. Det märktes att flera av dem började fundera kring ämnet under intervjuernas gång. Samtliga ställde efter intervjuerna frågor om köttets miljöpåverkan och ville veta mer om detta.

Resultatdiskussion

Respondenternas tankar skiljde sig en hel del mellan de olika grupperna men även inom själva grupperna. De fokuserade även olika mycket på de olika områdena i intervjuguiden. Vissa kom in på matens hälsoaspekter vid flera tillfällen. Andra pratade mycket om transporterens påverkan på miljön under diskussionerna om miljöproblemen. I detta avsnitt kommer jag dock främst att fokusera på den information som framkom som är relevant för att besvara mina frågeställningar.

Mat som anses vara miljövänlig

Samtliga respondenter har funderat kring miljöproblemen och har en del kunskaper om olika sakers miljöpåverkan. De flesta verkar dock inte ha funderat så mycket kring just matens miljöpåverkan. Det är främst respondenterna i grupp A som verkligen tror sig veta att matens miljöpåverkan är av stor betydelse. Flera respondenter tror i så fall att det handlar mycket om varifrån den transporterats och nämner inget om hur olika sorters livsmedel påverkar miljön. Enligt Naturvårdsverket (1997) står maten för nästan hälften av de svenska hushållens energianvändning.

Tankarna om vad som är miljövänligt skiljer sig åt mellan respondenterna. En av respondenterna i grupp A anser till exempel att allt som är ekologiskt är ett bra miljöval medan en person i grupp C tror att all närproducerad mat är ett miljövänligt alternativ. Den andra respondenten i grupp A anser att maten helst ska vara både ekologiskt odlad och närproducerad för att kunna betraktas som miljövänlig.

Det verkar alltså finnas en del frågetecken kring vad som verkligen är miljövänligt. Respondenterna i grupp A, B och C säger sig alla vilja ha mer lättillgänglig information om detta. I dessa grupper finns en vilja att göra rätt. En respondent i grupp C verkar till exempel övertygad om att han gör rätt för miljön när han väljer holländska tomater odlade i växthus framför ekologiskt odlade spanska tomater trots att detta troligtvis inte är fallet. Att tomater i sig inte är ett miljövänligt alternativ på det hela taget på grund av dess relativt låga näringsinnehåll verkar han inte ha

reflekterat över. Respondenterna i grupp A tror att så länge maten är ekologisk så är den det bästa alternativet för miljön.

Grupp A och B säger att de inte bryr sig om priser när de handlar och gärna betalar mer för fräscha, ekologiska råvaror. Att de uppger att de gärna handlar miljövänligt inte är en garanti för att det verkligen förhåller sig så. Enligt Carlsson-Kanayama (2004) talar vi hellre om att värna om miljön än att verkligen leva miljövänligt. Med tanke på belastningen på ekosystemen handlar vi inte efter våra åsikter.

Kunskaper om köttindustrins miljöpåverkan

De flesta tror att köttet påverkar miljön. Hälften av respondenterna vet helt säkert att köttet påverkar miljön men inte i vilken utsträckning.. Respondenterna i grupp A är något mer insatta men inte heller de vet i vilken grad köttet påverkar miljön. Ingen säger sig veta med säkerhet hur mycket köttet påverkar miljön och är överens om att transportsektorn är den främsta miljöboven. De två respondenter som sett Uppdrag granskningens program om köttets miljöpåverkan vet idag att så inte är fallet men var båda övertygade om det innan de såg programmet.

Samtliga respondenter tror att svenskt, ekologiskt kött är det mest miljövänliga alternativet. Detta kan bero på att man anser att transportererna är av störst betydelse vid val av kött samt att man har en stor tilltro till den svenska djurindustrin. En fara med ekologisk mat är att många människor tror att maten är miljövänlig så länge den är ekologisk. Ekologisk mat har blivit trendigt. Tyvärr kan aldrig ekologiskt kött bli miljövänligt. Oavsett hur man räknar är kött en enorm miljöbelastning. Det är heller inte säkert att ekologiskt är det bästa alternativet för miljön, åtminstone inte ur klimatsynpunkt. Enligt Jan Bertilsson som är forskningsledare på SLU är det ingen större skillnad. Kravmärkt, svenskt eller närproducerat spelar ingen avgörande roll för köttets klimatpåverkan. (SVT, 2008). Inte heller svenskt kött är ett särskilt bra alternativ. Edman (2005) menar att närodlat inte alltid är bäst ur miljösynpunkt. Transporternas miljöbelastning måste ses i relation till själva produktionens belastning. Eftersom svenska djur ofta uppföds på kraftfoder kan det ge en högre miljöbelastning än importerat kött från djur som betat ute.

Faktorer som kan bidra till en minskad köttkonsumtion

Minskad bekvämlighet

De flesta av respondenterna tar upp människans bekvämlighet som en orsak till att många inte lever miljövänligt. En respondent i grupp C vill till exempel inte sluta flyga trots att hon är övertygad om att detta är mycket skadligt för miljön. Grupp D vill inte förändra sina vanor om det skulle påverka deras levnadsstandard. Naturvårdsverket har konstaterat att för att vi ska kunna närma oss det hållbara samhället måste även ”vanliga människor” göra uppoffringar. Det kan handla om att förändra sin livsstil och minska sin egen bekvämlighet, men också om att betala för egen och andras miljöpåverkan (Naturvårdsverket, 2002).

Ökad information

Flera av respondenterna tror att ökad information skulle påverka åtminstone vissa personer.

Människor är i olika grad mottagliga för denna sorts information. Respondenterna i grupp D kommer inte att sluta äta kött så länge det inte blir olagligt och skulle inte påverkas av en ökad debatt. Även om inte alla påverkas av en ökad kunskap finns det många som gör det. De som redan handlar miljövänligt efterfrågar mer kunskaper. En av respondenterna i grupp A talar till exempel om klimatmärkningen och att den kommer att underlätta för henne i framtiden trots att hon redan nu handlarmiljömedvetet. Enligt Shanahan m.fl. (2005) har det påvisats att det inte finns någon direkt länk mellan vetande och handlande. Edman (2005) menar dock att det är viktigt att det finns lättillgänglig information om varorna. Konsumenten behöver kunskap om de olika produkternas miljöpåverkan. Edman anser vidare att kunskapen om en långsiktig hållbar konsumtion är mycket låg hos många konsumenter.

Det verkar finnas en vilja hos flera av respondenterna att göra rätt men kunskaperna och bristen på lättillgänglig och förstäelig information brister. Visserligen finns idag gott om miljömärkningar. Mycket kan dock upplevas som motsägelsefullt och det är svårt att avgöra vilket val som är bäst. Det är till exempel mycket svårt att få reda på hur en vara fraktats till affären. Om den fraktats med flyg, båt eller lastbil kan vara avgörande för dess miljöbelastning.

Uppoffringar som ger resultat

På det stora hela verkar det som att respondenterna tenderar att uppoffra saker om de vet med säkerhet att de är skadliga på ett eller annat sätt. En respondent i grupp B har till exempel helt slutat att äta nötkött sedan han fick reda på den enorma miljöbelastning som kött utgör. En av respondenterna i grupp C undviker kyckling eftersom han vet att djurhållningen är mycket dålig där. De flesta har slutat att äta torsk. Enligt Naturvårdsverket (2002) är uppfattningen om hur effektiva de egna miljöhandlingarna är betydelsefulla. Om man är säker på att en viss handling ger resultat blir man mer villig att utföra den.

Höjda priser

Höjda priser är ett annat incitament som de flesta av respondenterna tror skulle påverka både dem själva och andra människor till att äta mindre kött. Denna uppfattning delas inte av respondenterna i grupp D. Där dras en parallell till de ökade tobakspriserna och det kan finnas en poäng i att människor inte är så påverkbara av höjda priser. Frågan är dock om man kan jämföra kött som många visserligen tycker är mycket gott med något som är både psykiskt och fysiskt beroendeframkallande som cigaretter. Ingen av respondenterna nämnde att en sänkning av priserna på miljövänliga alternativ kan vara en lösning, något som Shanahan m.fl. (2005) föreslår.

Förändrade normer

I grupp A, B och C har samtliga slutat att äta torsk eftersom de påverkats av debatten. Kanske skulle de välja bort kött i högre grad om den debatten tog fart vilket också resoneras om under intervjuerna. Debatten verkar styra människors åsikter och kunskaper. Det är inte längre accepterat att köpa torsk, många skäms över att göra det. Nötkött är däremot inte tabubelagt hos den stora massan. I princip samtliga intervjuade hade bojkottat torsk. Sedan sa flera att de inte kunde tänka sig att minska sin konsumtion av nötkött, om inte det blir en ökad debatt. Naturvårdsverket (2002) menar att sociala normer är betydelsefulla. Om det finns en allmänt

accepterad bild av att ett visst beteende (som att till exempel bojkotta torsk) ökar sannolikheten för att individen ska ta till sig detta beteende. Att människor äter kött kan till viss del bero på en form av gruppträck. Man gör som alla andra trots att man själv kanske inte egentligen tycker att det känns riktigt. En av respondenterna i grupp B undviker till exempel gärna kött men äter det ändå när hon blir bjuden eftersom hon inte vill vara besvärlig.

Respondenterna i grupp C tycker att människor behöver ett annat tankesätt redan från unga år. De tycker att miljön borde få ett större utrymme i utbildningar på alla nivåer och upplever att de själva knappt hörde talas om miljöproblemen alls under deras egen skolgång. På så vis skulle inte kött vara ett lika självklart inslag i kosten som det är idag. Respondenterna i grupp D tycker exempelvis att det är en självklarhet att äta kött eftersom de vuxit upp med en kost främst baserad på kött. Enligt Naturvårdsverket (2002) är många handlingar vanehandlingar som utförs utan att individen funderar över konsekvenserna av dessa eller vilka alternativ som finns. Att bryta inrotade vanor kräver extra motivation.

Motivation och vilja att förändra

Respondenterna är eniga om att man utan problem kan få en fullvärdig kost utan animaliska produkter men de som äter kött är ovilliga att helt avvara det. Enligt Pia Lindeskog är den förändring som ger störst miljöeffekter att tillgodose vårt proteinbehov genom vegetabilier istället för animalier. Hon menar att denna förändring förmodligen stöter på mest motstånd bland konsumenter (Rättvis mat, 2008). Respondenterna i grupp B och C kan tänka sig att minska sin konsumtion om de blir tillräckligt motiverade. Faktorer som kan bidra till det är ökad kunskap alternativt höjda priser.

De respondenter som oroar sig mest för miljön och framstår som mest rädda är ganska dåligt insatta i miljöproblemen. De är väl medvetna om miljöproblemen men vet inte riktigt vad som orsakar dem och vad som kan göras åt saken vilket kan ge en känsla av hopplöshet. Respondenterna i grupp A som är mer insatta i miljöfrågan är mindre oroliga trots att de har större kunskaper. Det kan bero på att miljöfrågan för dem inte känns lika hopplös. De har större kunskaper om vad de själva kan göra för att minska sin egen miljöpåverkan och lugnas kanske av att leva därefter. Att de är villiga att göra uppoffringar kan bero på att de har en inre motivation. Motiverade människor är mer villiga att göra uppoffringar för miljön och upplever det heller inte lika svårt (Naturvårdsverket, 2002).

Respondenterna i grupp D vet en del om miljöproblemen men lever trots detta inte miljövänligt. En orsak till det kan vara att de inte tror att de själva kan göra någon skillnad. Istället har de överlåtit ansvaret på samhället och forskarna. På så sätt kan de ändå sova gott om natten eftersom de inte själva ser sig som ansvariga för problemen. En positiv attityd till miljön är heller ingen garanti för ett miljövänligt beteende enligt Naturvårdsverket (2002). Hur man beter sig beror till stor del på hur omgivningen och situationen ser ut. Undersökningar visar att ju dyrare och besvärligare det är att bete sig miljövänligt desto mindre är sannolikheten att man gör det.

Slutsats

Sammanfattningsvis är min slutsats av denna undersökning att det krävs starka incitament för att få människor att bete sig miljövänligt. Det är en svår utmaning men är helt nödvändigt. Hushållen i Sverige står för nästan hälften av landets totala miljöpåverkan och vi förbrukar idag fyra gånger för mycket av jordens resurser. För att få människor att äta mer miljövänligt behövs en rad åtgärder. Det behövs nog en kombination av flera olika åtgärder eftersom olika människor påverkas av olika saker. För en del kan det räcka med en ökad kunskap. Andra påverkas av priser medan vissa inte kommer att ändra sitt beteende om det inte blir olagligt att överkonsumera kött.

Den mest övergripande slutsatsen är dock att respondenterna inte har tillräcklig och i vissa fall i princip obefintliga kunskaper om i vilken utsträckning köttindustrin verkligen påverkar miljön.

Det finns redan omfattande forskning kring vad som påverkar människor när de konsumerar och även hur köttindustrin påverkar miljön. Jag har inte tidigare funnit någon forskning om vad människor egentligen vet om denna. Genom min uppsats har jag dragit slutsatsen att människor kanske inte vet tillräckligt om köttindustrins miljöpåverkan och därför inte kan göra rätt livsmedelsval trots att många vill leva miljövänligt. Ytterligare forskning inom detta område skulle vara relevant för att belysa problemet med okunskapen om matens och framförallt köttets miljöpåverkan.

Referenser

Carlsson-Kanayama, A., Wåhlander, H., Gleerup, A. & Shanahan H. (2007) Menutool – Ett verktyg för klimat- och näringsanpassad måltidsplanering. KTH, Kungliga tekniska högskolan Hämtad 2008-05-15 från http://www.ima.kth.se/pdf/menutool_slutrapport.pdf

Edman, S. (2005). Bilen, Biffen, Bostaden – hållbara laster, smartare konsumtion. Hämtad 2008-04-23 från <http://www.regeringen.se/content/1/c6/04/59/80/4edc363a.pdf>

FAO Food and agriculture organization of the United Nations (2008a) Hämtad 2008-04-12 från <http://www.faoorden.se/start.asp?sida=8530>

FOI Totalförsvarets forskningsinstitut (2004) Hämtad 2008-04-11 från http://www.foi.se/FOI/templates/Page____492.aspx

FOI Totalförsvarets forskningsinstitut (2006) Hämtad 2008-04-11 från http://www.foi.se/FOI/templates/Page____5072.aspx

Holm, J. (2000). *Mat Miljö Rättvisa* Hämtad 2008-04-20 från <http://www.rattvismat.nu/rapporten/5.htm>

Hälsofrämjandet (2002). *Varför mer VEGETARISKT och mindre KÖTT – information om kött- och fiskproduktionens negativa konsekvenser*. Hämtad 2008-04-12 från <http://www.halsoframjandet.se/vegetarian/Kottfolder.html>

Konsumentverket (2003) Hämtad 2008-04-10 från http://www.konsumentverket.se/Documents/PM/ekologiskt_och_konventionellt_kott_PM2003_13_.pdf

Konsumentverket (2005) Hämtad 2008-04-10 från <http://www.mat.konsumentverket.se/mallar/sv/artikel.asp?lngCategoryId=959&lngArticleId=921>

Livsmedelsföretagen (2008) Hämtad 2008-04-10 från <http://www.li.se/Templates/Article9.aspx?PageID=68c26a06-1df3-4b95-be6d-a42021ee264a>

Miljöaktuellt Dagens Miljö (2007) Hämtad 2008-04-13 från <http://dagensmiljo.idg.se/2.1845/1.110962>

Naturvårdsverket (2002) *Att handla rätt från början – en kunskapsöversikt om hur konsumtions- och produktionsmönster kan bli mer miljövänliga*. Hämtad 2008-05-03 från <http://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer/620-5226-X.pdf>

Naturvårdsverket (2008) *Miljömålen – nu är det bråttom*. Hämtad 2008-05-03 från <http://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer/620-1264-9.pdf>

Naturskyddsföreningen (2008). Hämtad 2008-05-02 från <http://www.naturskyddsforeningen.se/natur-och-miljo/klimat/klimatet-i-forandring/>

Naturskyddsföreningen (2008) *Mat, klimat och utveckling*. Hämtad 2008-05-02 från http://www.naturskyddsforeningen.se/upload/Foreningsdokument/Rapporter/rapport_miljo_matklimatutveckling.pdf

Shanahan, H., Carlsson-Kanayama, A., Pipping Ekström, M. (2005). Exploring Opportunities for Eco-sound Food Habits: Households and Researchers in Partnership. *Kappa Omiorom Nu Forum*, 14, 1.

Svenska Miljöinstitutet IVL (2008) Hämtad 2008-05-02 från <http://www.klimat.ivl.se/default.aspx>

Sveriges television (2008) *Uppdrag granskning*. Hämtad 2008-04-08 från <http://www.svt.se/svt/jsp/Crosslink.jsp?queryArt637153=k%F6tt&doneSearch=true&d=55055&a=637153&submit.x=18&submit.y=7>

Starrin, B., & Svensson, P-G. (1994). *Kvalitativ metod och vetenskapsteori*. Lund: Studentlitteratur.

Starrin, B., & Svensson, P-G. (1996). *Kvalitativa studier i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur.

Statistiska centralbyrån (2008). Hämtad 2008-04-08 från http://www.scb.se/statistik/_publikationer/JO1901_2006A01_BR_24_JO01SA0701.pdf

Intervjuguide

Vad avgör när du handlar mat?

Varför äter/äter du inte kött?

Vad vet du om köttindustrins miljöpåverkan?

Kan du tänka dig att minska din köttkonsumtion?

Vad tror du skulle krävas för att människor skulle minska sin köttkonsumtion?

Har du gjort/kan du tänka dig att göra några uppoffringar för miljön?

Är du oroad över miljöproblemen?